

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M. A)
رشته علوم سیاسی

موضوع:

آسیب شناسی سیاستگذاری های قومی و تاثیر آن بر امنیت ملی نظام ج.ا.ا

با تاکید بر ایل قشقایی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر مجتبی مقصودی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر بابک نادرپور

پژوهشگر:

پیمان عباسی

نیمسال اول ۹۱-۹۰

تقدیم به :

مادران مشفق، پری و افسانه ؛
که پری سیرت و افسانه وار، بذر عشق را در اعماق قلبم بارور نموده و افسانه پری سیرتان و پری سیرتان افسانه ای را در زندگی فرزندشان به حقیقت بدل کرده اند.
به مادرم پری، که "بودنم" را به او مدیونم؛
و به مادرم افسانه، که "معرفتِ بودنم" را .
و اگر خواست خدا و حضور این مادران عاشق نبود، این پایان نامه هیچگاه به رشته تحریر در نمی آمد
و بنده را نیز به این تجربه عمیق از حس سرور، رضایت از خود و مسئولیت پذیری نمی رساند ؛
و چه وصف ناپذیر است این حس زیبا .
و در آخر آرزوی قلبیم این است که خداوند نیز به پاس این عمل صالح، از ایشان راضی و خشنود
باشد . " رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ "

و با تشکر از :

پدر و پدر بزرگم، محمود و علی عباسی، که هر یک به نوبه خود سی سال از بهترین سال های عمر خود را به تعلیم فرزندان عشایر فارس گذراندند و دغدغه همیشگیشان ارتقای سطح فرهنگ و سواد عشایر بوده و هست .
به راستی که انتخاب این موضوع را برای تحقیق، مرهون این عزیزانم هستم .
همچنین سپاس بیکران من، خدمت اساتید گرانقدر راهنما و مشاورم، آقای دکتر مجتبی مقصودی و آقای دکتر بابک نادرپور .
همانا حضور هر یک از ایشان، به نوبه خود، در کنار من و راهنمایی های ارزشمندشان نیز از الطاف خداوند بلند مرتبه بوده، هست و خواهد بود. زیرا که اگر راهنمایی های برادرانه و دلسوزانه ایشان نبود، شاید این پایان نامه در مسیر خود با مشکلات عدیده ای روبرو می شد .

تعه‌دنامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

- اینجان‌ب ایمان عباسی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد به شماره دانشجویی ۸۵۰۹۸۱۵۰۷ در رشته علوم سیاسی که در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۲۹ از پایان نامه خود تحت عنوان آسیب شناسی سیاست های قومی و تاثیر آن بر امنیت ملی نظام ج.ا.ا با تاکید بر ایل قشقایی با کسب نمره -/۱۹ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:
- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجان‌ب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
 - ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
 - ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
 - ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجان‌ب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: ایمان عباسی

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۲۹

پیمان عباسی دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی از
پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره -/۱۹ به حروف نوزده و با درجه عالی مورد
تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

مقدمه	۱
فصل اول : کلیات طرح	۵
۱-۱ طرح مسئله	۵
۲-۱ انگیزه و علل انتخاب موضوع	۸
۳-۱ سوالات پژوهش	۹
۱-۳-۱ سوال اصلی	۹
۲-۳-۱ سوالات فرعی	۱۰
۴-۱ فرضیه پژوهش	۱۰
۵-۱ تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی	۱۱
۱-۵-۱ قومیت	۱۱
۲-۵-۱ سیاست قومی	۱۲
۳-۵-۱ امنیت	۱۲
۴-۵-۱ امنیت ملی	۱۴
۵-۵-۱ ایل قشقایی	۱۶
۶-۱ متغیرهای پژوهش	۱۷
۷-۱ پیشینه و ادبیات پژوهش	۱۷
۸-۱ روش تحقیق	۱۹

۲۰	۹-۱ محدوده تحقیق
۲۰	۱-۹-۱ محدوده زمانی
۲۰	۲-۹-۱ محدوده مکانی
۲۰	۳-۹-۱ محدوده موضوعی
۲۱	۱۰- نوآوری ها و محدودیت های پژوهش
۲۲	۱۱-۱ سازماندهی تحقیق
۲۴	فصل دوم : مطالعات نظری
۲۴	۱-۲ قومیت
۲۵	۲-۲ سیاست های قومی
۳۰	۱-۲-۲ قلمرو سیاست های قومی
۳۴	۳-۲ الگوهای سیاست قومی
۳۴	۱-۳-۲ همانند سازی
۳۵	۱-۳-۲-۱ همانند سازی فرهنگی
۳۵	۲-۳-۲-۱ همانند سازی ساختاری
۳۷	۲-۳-۲ تکررگرایی مساوات طلبانه
۳۷	۱-۲-۳-۲ کثرت فرهنگی
۳۸	۲-۲-۳-۲ سیاست ترجیحی قومی
۳۸	۳-۳-۲ تکررگرایی نابرابر
۴۱	۴-۲ چگونگی سیاسی شدن قومیت

- ۴۱-۲-۱ نظریه بسیج قومی ۴۱
- ۴۲-۲-۲ نظریه رقابت بر سر منابع ۴۲
- ۴۲-۲-۳ نظریه انتخاب حسابگرانه (عقلایی) ۴۲
- ۴۳-۲-۴ نظریه رقابت نخبگان ۴۳
- ۴۴-۲-۵ تهدیدات قومیت گرایی ۴۴
- ۴۴-۲-۱-۵ تهدیدات اجتماعی قومیت : بحران یکپارچگی ۴۴
- ۴۵-۲-۲ تهدیدات سیاسی قومیت : بحران دولت ملی ۴۵
- ۴۶-۲-۶ نگرش امنیتی به مسئله قومیت ها ۴۶
- ۵۰-۲-۷ عوامل تشدید کننده تهدید اقوام علیه امنیت ملی ۵۰
- ۵۰-۲-۱-۷ مرز نشینی ۵۰
- ۵۰-۲-۲ استقرار اقوام مشابه در مناطق همجوار کشورهای همسایه ۵۰
- ۵۱-۲-۳ موازی بودن شکاف قومی با شکاف های مذهبی و زبانی (شکاف متراکم) ۵۱
- ۵۲-۲-۸ رویکردهای کلی در سیاست های قومی جمهوری اسلامی ایران ۵۲
- ۵۲-۲-۱-۸ رویکرد آرمانگرایانه ۵۲
- ۵۲-۲-۲ رویکرد واقع گرایانه ۵۲
- ۵۳-۲-۳ رویکرد وحدت در کثرت ۵۳
- ۵۴-۲-۹ جایگاه اقوام در قوانین کشور ۵۴
- ۵۸-۲-۱۰ عوامل موثر در شکلگیری حرکت های قومی در ایران ۵۸
- ۶۰-۲-۱-۱۰ دولت ۶۰
- ۶۱-۲-۱۰-۲ نظام بین الملل ۶۱

- ۲-۱۰-۳ نخبگان سیاسی ۶۱
- ۲-۱۱ پتانسیل تهدید اقوام علیه امنیت ملی ۶۲
- ۲-۱۲ جامعه مدنی و گروه های قومی ۶۳
- فصل سوم : پیشینه سیاستگذاری های قومی در ایران ۶۷
- ۳-۱ سیاست های قومی در دوران پهلوی اول ۷۰
- ۳-۱-۱ شیوه های اعمال سیاست های قومی در دوران رضا شاه ۷۴
- ۳-۱-۲ سیاست رضاشاه در برابر ایلات و عشایر ۷۴
- ۳-۱-۳-۱-۲-۱ تخته قاپو (اسکان اجباری عشایر) ۷۶
- ۳-۱-۲-۱-۳ پیامدهای اسکان برای عشایر قشقایی ۷۶
- ۳-۱-۲-۲ خلع سلاح ایلات و عشایر ۷۷
- ۳-۱-۲-۳ تبعید و کشتار سران عشایر ۷۸
- ۳-۱-۲-۴ تعویض لباس سنتی اقوام و عشایر ۷۹
- ۳-۱-۲-۵ تبعید اجباری ایلات ۸۰
- ۳-۲ سیاست های قومی در دوران پهلوی دوم ۸۰
- ۳-۲-۱ از شهریور ۱۳۲۰ تا مرداد ۱۳۳۲ ۸۱
- ۳-۲-۱-۲ قشقایی ها و نبرد سمیرم ۸۲
- ۳-۲-۱-۲-۲ نقش قشقایی ها در نهضت ملی شدن صنعت نفت ۸۴
- ۳-۲-۱-۳ تحریک ایلات علیه مصدق و عکس العمل قشقایی ها ۸۵

- ۳-۲-۱-۴ کودتای ۲۸ مرداد و قشقایی ها ۸۸
- ۳-۲-۲ از مرداد ۱۳۳۲ تا انقلاب سفید ۱۳۴۱ ۸۹
- ۳-۲-۱ سیاست دربار بعد از کودتای ۲۸ مرداد در قبال قشقایی ها ۸۹
- ۳-۲-۳ از انقلاب سفید ۱۳۴۱ تا بهمن ۱۳۵۷ ۹۲
- ۳-۲-۱-۳ قشقایی ها و انقلاب سفید ۹۴
- ۳-۲-۴ اقوام و برنامه های توسعه ۹۵
- ۳-۲-۱-۴ طرح گروه های آبادانی عشایری و ایل قشقایی ۹۵
- ۳-۲-۴-۲ عمران مناطق عشایری ایل قشقایی ۹۶
- ۳-۲-۴-۳ آموزش عشایر ایل قشقایی ۹۸
- ۳-۳ بررسی ایل قشقایی ۹۹
- ۳-۳-۱ وجه تسمیه ۱۰۰
- ۳-۳-۲ سابقه تاریخی ۱۰۵
- ۳-۳-۳ سردسیر و گرمسیر ۱۰۵
- ۳-۳-۴ ساخت ایلی ۱۰۶
- ۳-۳-۵ طوایف و تیره های ایل قشقایی ۱۱۴
- ۳-۳-۶ ساخت قدرت ۱۱۵
- ۳-۳-۷ نژاد، زبان و دین ۱۱۶
- فصل چهارم : سیاستگذاری قومی در جمهوری اسلامی ایران با تاکید بر ایل قشقایی ۱۱۶

- ۱-۴-۱۱۶ مقاطع مختلف در سیاست های قومی جمهوری اسلامی ایران
- ۱-۴-۱۱۶ دوران انتقالی
- ۱-۴-۱۱۷ دوران جنگ تحمیلی
- ۱-۴-۱۱۸ سیاست حذف گروههای افراطی قوم گرا و تجزیه طلب
- ۱-۴-۱۲۰ تقویت هویت ملی و نهفته شدن مطالبات اقوام و ایل قشقایی
- ۱-۴-۱۲۰ دوران سازندگی
- ۱-۴-۱۲۱ تاکید بر توسعه اقتصادی و تشدید نابرابری ها و تاثیر آن بر قشقایی ها
- ۱-۴-۱۲۲ تمرکزگرایی در ساختار سیاسی کشور و نادیده گرفتن حقوق قشقایی ها
- ۱-۴-۱۲۳ توسعه و نوسازی مناطق محروم
- ۱-۴-۱۲۴ توسعه و اسکان داوطلبانه عشایر قشقایی
- ۱-۴-۱۲۵ دوران اصلاحات
- ۱-۴-۱۲۷ اولویت یافتن مسائل فرهنگی و سیاسی
- ۱-۴-۱۲۹ تمرکز زدایی اداری
- ۱-۴-۱۳۰ قشقایی ها و عدم برخورداری از شبکه های رادیو _ تلویزیونی محلی
- ۱-۴-۱۳۱ تغییر نگرش در مبانی هویت ملی و وفاق اجتماعی
- فصل پنجم : آسیب شناسی سیاست های قومی در ایران در نظام ج.ا. ایران ۱۳۴**
- ۱-۵-۱۳۴ قومیت در سند چشم انداز بیست ساله
- ۲-۵-۱۳۴ راهبردهای مناسب برای پیشگیری از بروز گرایشهای قومی در نظام ج.ا. ایران

- ۳-۵ فرصت ها و ظرفیت های بالقوه برای سیاستگذاری قومی در خصوص ایل قشقایی ۱۳۵
- ۱-۳-۵ عناصر و مولفه های مشترک ملی ، تاریخی و هویتی ۱۳۵
- ۲-۳-۵ بن بست تئوریک گروه های سیاسی قوم گرا ۱۳۶
- ۳-۳-۵ وجود شخصیت های مقبول سیاسی ، فرهنگی و ملی ۱۳۶
- ۴-۳-۵ وجود سازمان ها ، احزاب و گروه های سیاسی و اجتماعی ملی ۱۳۷
- ۵-۳-۵ وجود نابسامانی ها ، ضعف ها و کاستی های موجود در کشورهای همجوار ۱۳۷
- ۶-۳-۵ ایجاد بسترهای مشارکتی در عرصه های متعدد ۱۳۷
- ۷-۳-۵ سرمایه گذاری های اقتصادی در مناطق ایل قشقایی ۱۳۷
- ۸-۳-۵ تقویت مجاری ارتباطی و اطلاعاتی بین مرکز و مناطق ایل نشین قشقایی ۱۳۸
- ۹-۳-۵ تقویت روابط بین قومی ۱۳۸
- ۴-۵ عوامل منفی تاثیر گذار بر سیاست های قومی در ایران ۱۳۸
- ۱-۴-۵ توزیع نابرابر امکانات ۱۳۹
- ۲-۴-۵ نخبگان قومی ۱۳۹
- ۳-۴-۵ توزیع نابرابر قدرت ۱۴۰
- ۴-۴-۵ حافظه تاریخی اقوام ۱۴۱
- ۵-۴-۵ عدم احترام به آداب و رسوم اقوام ۱۴۲
- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۴۳
- نتیجه گیری ۱۴۳

۱۴۶.....	پیشنهادات
۱۵۸.....	منابع و مأخذ
۱۶۹.....	فهرست نقشه ها
۱۷۰.....	چکیده انگلیسی

مقدمه

ایران از قدیم الایام کشوری با ملتی متنوع از فرهنگ ها ، مذهب و زبان های مختلف بوده است .
ملتی که دارای پیوندهای عمیق تاریخی ، فرهنگی و مذهبی در بین اجزای خود بوده است . اما این
کلیت یکپارچه تحت تاثیر عوامل مختلف داخلی و خارجی با چالش هایی مواجه شده ، به گونه ای که
در طول زمان گاه امنیت ملی ، وحدت و همبستگی آن دچار آسیب ها و تهدیداتی گردیده است .

بنابراین مسئله حفظ ، تداوم و ارتقای امنیت ملی ، همبستگی و وحدت کشور همواره به عنوان
یک هدف استراتژیک مورد توجه حکومت های ایران بوده است . مسئله ای که همچنان نیز اولویت
خود را حفظ کرده است .

کشور ایران به دلیل شرایط آب و هوایی و موقعیت استراتژیک آن همواره در طول تاریخ محل عبور
اقوام و ایلات مختلف و شکوفایی فرهنگ های متنوع بوده است ، تا جایی که رنه گروسه از ایران به
عنوان پل ارتباطی شرق و غرب یاد کرده است . حاصل این مراودات گرد آمدن مردمانی با خصوصیات
فرهنگی متنوع بوده است . به همین دلیل است که بسیاری از خاورشناسان ایران را خاستگاه تنوع و
چندگونگی دانسته اند . اما ویژگی های فرهیخته سازی و انطباق پذیری به عنوان دو عنصر مهم منش
ملی ایرانیان به آنان این امکان را داده است که بتوانند فرهنگ های مهاجر و مهاجم به این سرزمین را
هضم نموده و آن را به اقتضای شرایط و متناسب با فرهنگ خود در آورده و به آن رنگ و بو و ماهیتی
ایرانی ببخشند . از همین روست که نظام فرهنگی و ساختار اجتماعی کشور در عین وحدت و یگانگی
و برخورداری از پیوندی ارگانیک در قالب یک اجتماع فراگیر و پایدار توانسته است تکثر و تنوع

درونی خود را حفظ نموده و در طول قرن ها با پویایی و بالندگی استمرار یابد . حضور گروه های قومی کرد ، بلوچ ، ترکمن ، تالشی ، آذری ، لر ، عرب ، لک و معتقدان به ادیان دیگر از جمله زرتشتیان ، ارمنی ها ، کلیمیان ، صابی ها و صدها ایل و قبیله کوچک و بزرگ از قبیل بختیاری ، شاهسون ، قشقایی ، بویراحمدی ، باصری و ... که همه در زیر چتر عظیم فرهنگ و هویت ملی ایرانی ، به صورتی مسالمت جویانه زندگی می کنند ، موید وحدت کثرت گونه اجتماع ملی سرزمین ایران است .

هرچند حضور فرهنگی اقوام و ایلات همواره در طول تاریخ ایران منجر به زایش و پویایی فرهنگی کشور شده است ، اما در عین حال ، به دلیل برخی متغیرهای مهم و تاثیرگذار سیاسی ، اجتماعی و اقتصادی در عرصه های داخلی و خارجی ، شرایط و بسترهای بروز مشکلات و آسیب هایی در حوزه های قومی مهیا و نمودار شده است . یکی از این متغیرهای مهم و تاثیرگذار بر اجتماعات قومی کشور سیاست ها ، رویکردها ، شیوه ها و روش های دولت ها و حکومت ها در تنظیم تعاملات و مناسبات خود با اقوام و مدیریت آنها و سیاست ها و رویه هایی است که بر این تعاملات حاکم بوده است . اهمیت و جایگاه این متغیر در تبیین و تحلیل مسائل قومی در ایران به حدی است که بسیاری از صاحب نظران و پژوهشگران روابط و مناسبات میان دولت _ اقوام و نوع و چگونگی این رابطه را عامل اصلی تقویت و انسجام هویت و همبستگی ملی و یا بالعکس ، تضعیف آن می دانند . در کشورهایی مثل ایران که با پدیده تکثر قومی و فرهنگی مواجه هستند ، نوع و چگونگی این مناسبات و پیوندها میان حکومت و اقوام از طریق طراحی و تعریف رویه های قانونی و اجرایی مشخص که مجموعه آنها سیاست قومی نامیده می شود ، تعیین شده است .

نقد و بررسی تاریخ سیاسی و اجتماعی و تحولاتی که در کشور به وقوع پیوسته گویای آن است که مناسبات میان اقوام و حکومت ها به ویژه در تاریخ معاصر ایران با نوسان ها و فراز و نشیب های زیادی مواجه بوده است . در طول این مدت ، تلقی و نگاه دولت ها متأثر از مسائل مختلف از جمله پایگاه اجتماعی و ماهیت آنها ، نسبت به اقوام سیاست ها و الگوهای مدیریتی متفاوتی را به همراه داشته است . در مجموع ، رویکرد دولت به این موضوع کمتر تعاملی بوده است . معضلات این نوع از الگوهای مدیریتی در جامعه در برخی مواقع به ایجاد شکاف و گسست های هویتی میان هویت های قومی و هویت ملی ، توزیع نامتوازن فرصت ها و امتیازات اقتصادی ، پیدایش احساس محرومیت نسبی در میان بخش هایی از توده های اقوام ، گسترش فقر و بیکاری و شکل گیری بحران های مختلف سیاسی و اجتماعی در قلمرو مناطق قومی شده است .

به گواه تاریخ هرچند رابطه میان اقوام و نظام سیاسی در مقاطع خاص تاریخی رابطه ای مثبت ، همگرا و در جهت حمایت از حاکمیت ملی بوده است ، اما در عین حال ، به لحاظ چالش هایی که از ناحیه اجتماعات قومی و ملی فراروی نظام سیاسی و ناسیونالیسم میهنی ایجاد شده ، مسئله سیاست و مدیریت قومی کشور همچنان دارای اهمیت می باشد .

بسیاری از تحلیلگران و پژوهشگران عقیده دارند روابط متقابل اقوام و نظام سیاسی در تاریخ معاصر ایران از دریچه همزیستی و تعامل دچار مشکلات زیادی بوده است . به استثنای انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی که اراده همزیستی ، تعامل و مشارکت همه جانبه آحاد ملت و به ویژه اقوام در عرصه های مختلف سیاسی و اجتماعی و اداره میدان های جنگ در عالی ترین شکل آن تحقق یافت ، در سایر مقاطع و دوران ها این تعاملات متأثر از عوامل مختلف داخلی و بین المللی همواره دچار مشکل

بوده و زمانی که احساس می شده دولت رو به ضعف نهاده و نظام سیاسی قادر به اعمال حاکمیت در سراسر قلمرو کشور نیست ، حرکت ها و خیزش های کوچک و بزرگی در قلمرو ایلات و اقوام به وقوع پیوسته است که حاصل آن به مخاطره افتادن امنیت ملی ، تمامیت ارضی و حاکمیت ملی و تضعیف هویت و وحدت ملی و بی ثباتی سیاسی بوده است.

با توجه به تغییر و تحولات گسترده ای که در عرصه های مختلف سیاسی ، اجتماعی ، فرهنگی و اقتصادی به ویژه در دهه های اخیر در کشور ایران به وقوع پیوسته است ، بدون تردید زندگی اقوام و عشایر از آن بی تاثیر نبوده و این تحولات و دگرگونی ها اثراتی بر روابط میان جامعه قومی و نظام سیاسی کشور داشته است . با توجه به تجربیات گذشته ، امروز نیازمند بازبینی سیاست های موجود از یک سو و تجربه جهانی از سوی دیگر هستیم تا مطابق با نیازهای زمانه و اوضاع کنونی بین المللی و داخلی ، الگوی مطلوب سیاست قومی در کشور طراحی شود . الگویی که علاوه بر رفع نقایص الگوهای تجربه شده پیشین ، راهنمای آینده نیز باشد.

فصل اول

کلیات طرح

۱ - ۱ - طرح مسئله

سرزمین ایران در مقوله تنوع زبانی و قومی در جهان با ۰/۲۴ همانندی در رتبه شانزدهم از همانندی است. این در حالیست که برای مثال تانزانیا با ۰/۷ همانندی در رتبه نخست کشورها قرار دارند.

هر چند در این خصوص آمار دقیقی وجود ندارد و در سرشماری‌های انجام شده آماری از متکلمان به زبان‌های مختلف و یا گروه‌های قومی جمع‌آوری نشده است اما وجود ساختار متنوع قومی را نمی‌توان نادیده گرفت.

بسیاری متخصصان گروه‌های قومی ایران را به سه دسته تقسیم کرده‌اند که عبارتند از گروه آریایی‌ها (شامل افغان‌ها، هزاره‌ها، بلوچ‌ها، بختیاری‌ها، فارس‌ها، اصفهانی‌ها، کرمانی‌ها، یزدی‌ها، گیلانی‌ها، مازندرانی‌ها، طالشی‌ها، کردها و لرها)، گروه ایرانیان غیرآریایی (ترک، قشقایی، ترکمن، مغول، ارمنی، سامی‌ها، یعنی عرب‌ها، یهودی‌ها و آشوری‌ها) و سایر گروه‌های مختلط. ایران‌شناسان شوروی نیز ۲۹ ملیت ایرانی را شناسایی کرده‌اند. در پاره‌ای آمارها ادعا شده است، فارس‌ها ۵۱٪ جمعیت ایران را در بر گرفته‌اند و ۵۸٪ از جمعیت ایران به زبان فارسی و گویش‌های مربوط به آن سخن می‌گویند.

در ادبیات علوم اجتماعی تفاسیر و تعاریف مختلفی از مفهوم قومیت ، اقلیت ، و یا گروه های قومی به عمل آمده است که عمدتاً با شرایط خاص اجتماعی ایران از انطباق کامل برخوردار نیستند لذا نمی توانند کاملاً گویای وضعیت اقوام و تنوع قومی در ایران باشند.

به هر حال و صرف نظر از مناقشات نظری که برای تعریف این مفهوم وجود دارد ، آنچه واقعیت دارد و قابل اطمینان است ، آن است که ما در ایران گروه های قومی و مناطق مختلف جغرافیایی - فرهنگی که دارای سنت های فرهنگی ، احساسات هویتی خاص (بر پایه مشترکات نژادی ، زبانی ، ادبیات و یا حداقل محل سکونت یا سرزمین) که آن ها را به عنوان یک گروه فرعی از یک جامعه بزرگ تر مشخص می کند ، روبرو هستیم. به نحوی که اعضای هر گروه قومی خود را از لحاظ ویژگی های خاص فرهنگی از سایر اعضای جامعه متمایز تلقی می کنند.

بنابراین وجود گروه ها و مناطق فرهنگی^۱ مختلف در کشور که مبتنی بر تمایزات نژادی ، زبانی خاص شکل گرفته و قابل بازشناسی هستند امری غیر قابل انکار بنظر می رسد. سخن دیگر اینکه وجود شکاف های هویتی و به ویژه شکاف از نوع قومی آن در ایران بایستی مفروض گرفته شود.

پذیرش این مهم به معنی قبول وجود مجموعه خصوصیات و مشخصات اجتماعی ، فرهنگی ، روانی ، فلسفی ، زیستی و تاریخی همسان است که بر ماهیت یا ذات گروه و یگانگی یا همانندی اعضای آن با یکدیگر و قبول این هویت از سوی اعضای گروه قومی و نیز سایر افراد خارج از گروه دلالت می کند.

۱ - Cultural Area

در این چارچوب باید پذیرفت ساکنان مختلف ایران امروزی مجموعه ناهمگونی از اقوام بوده و هستند که در کمتر دوره ای از تاریخ مشترک خود در این سرزمین انسجام و همگونی اجتماعی^۱ لازم را داشته اند. البته با گذشت زمان این مسئله پیچیده شده و با توجه به سایر عوامل باز هم ابعاد پیچیده تری به خود گرفته است.

موضوع تنوع قومی و فرهنگی از آنجایی که در ارتباط تنگاتنگ و مستقیمی با موضوعات و مقولاتی همچون «وحدت و یکپارچگی ملی» و «هویت ملی» و نیز «امنیت ملی» است از این رو ویژگی «تنوع و تکثر» در جامعه ایرانی به مثابه شمشیر دو لبه ای است که هم می تواند فرصت باشد و هم به عنوان یک تهدید تلقی گردد. لذا یادآوری این نکته بسیار ضروری است که هیچگاه طرح مساله قومیت ها ناقض اندیشه «اتحاد» یا منکر اصل «وحدت ملی» نیست ، بلکه عدم پرداختن به اینگونه مسائل یا به حاشیه راندن آنها می تواند تهدیدی برای « وحدت و اتحاد ملی » باشد ولی پیش از هر چیز باید ذهنیت خود را از انگاره ها و نگرش های مطلق گرا و دیدگاه های یکسویه نگر که متاسفانه به شکل برجسته ای در ادبیات سیاسی ما و به ویژه در برخورد با مساله قومیت ها و فرهنگ های مختلف نمود می یابند ، بزدااییم.

در شرایط حال حاضر آنچه بیش از پیش بر اهمیت موضوع مورد بحث افزوده و به آن ابعاد فرامرزی ، منطقه ای و جهانی بخشیده است در واقع متأثر از عواملی است که نقش به سزایی در فراهم آوردن امکان درک بهتر مناسبات اجتماعی ، سیاسی ، اقتصادی و فرهنگی را برای انسان ها دارند که

۱ - Social hemojenity